

**Державна служба України з надзвичайних ситуацій
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
Навчально-науковий інститут психології та соціального захисту**

ОСОБИСТІТЬ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Матеріали
X Всеукраїнської науково-практичної конференції

м. Львів, 21 травня 2021 р.

Львів – 2021

Оксана БАБІЧ, Дмитро КОРШЕВНЮК, Євген САСЬКО, Вероніка ГАРАЗДОВСЬКА	
Підхід до оцінювання характеристик особистості з урахуванням типів емоційного реагування	140
Лілія ГАЧАК-ВЕЛИЧКО	
Проблеми девіантної поведінки неповнолітніх в Україні	143
Наталія КАЛЬКА, Галина ОДИНЦОВА	
Основні підходи до роботи зі сновидіннями осіб, що пережили травматичні події	145
Олександр КУЦІЙ	
Організаційна (корпоративна) культура у відомствах України із завданнями в екстремальних умовах діяльності	148
Алла НЕУРОВА, Євгеній ВІДНІЧУК	
Організація психологічної допомоги військовослужбовцям щодо збереження психічного здоров'я: досвід США, Ізраїлю, Грузії (аналітичний огляд літератури)	153
Алла НЕУРОВА, Валерій ЛЯШЕНКО	
Психологічний супровід військовослужбовців у екстремальних умовах служби	157
Андрій РОМАНИШИН, Юрій СУСОЛ	
Вплив участі військовослужбовців у бойових діях на їх сім'ї	160
Вікторія РОМАШЕНКО, Олексій БОЯРЧЕНКО	
Особливості протидії негативним психоемоційним станам у працівників правоохоронних органів	164
Лариса РУДЕНКО	
До проблеми модернізації професійної підготовки психологів у закладах вищої освіти	167
Антонія-Юлія СОХА, Андрій ЛИТВИН	
Теоретичний аналіз проблеми алекситимії у студентів	171

ситуації, пов'язані з успішним розкриттям злочину, затриманням злочинця, героїчними вчинками.

Метод дихальної саморегуляції психічного стану використовується в ситуаціях, коли необхідно швидко «взяти себе в руки», заспокоїтися або, навпаки, підняти свій тонус. Даний метод складається з таких прийомів: заспокійливий ритм дихання, дихання на рахунок, затримка дихання.

Свідоме управління м'язовим тонусом – метод саморегуляції емоційного стану, покликаний нівелювати психічну напруженість, м'язову скутість, підвищує здатність службовця до успішної реалізації своїх можливостей [1, с. 15].

На основі вищевикладеного слід підсумувати, що описані методи протидії психоемоційним станам при підготовці працівників правоохоронних органів мають практичну значимість для формування у них психологічної компетентності, розвитку здатності до саморегуляції емоційних станів і поведінки в екстремальних ситуаціях професійної діяльності, а також емоційно-вольової стійкості, самовладання та почуття впевненості у своїх силах при виконанні службових завдань в умовах, небезпечних для здоров'я та життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ефремова Д. Н. Психологические особенности совладающего поведения при деструктивных эмоциональных состояниях: автореф. дис. ... к.пс.н. : 19.00.01. Москва, 2012. 28 с.
2. Кокун О. М. Сучасні тенденції психофізичного забезпечення діяльності фахівців в умовах ризику. *Проблеми екстремальної та кризової психології*: зб. наук. праць. Вип. Ч.1. Харків: УЦЗУ, 2007. С. 245–251.
3. Ятчук М. С. Психологія оперативно-розшукової діяльності : навчальний посібник. Київ: «ЦП «КОМПРИНТ», 2016. 270 с.

УДК 378.01:159.9-051

Лариса РУДЕНКО, м. Львів

ДО ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПСИХОЛОГІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У державному стандарті вищої освіти України із спеціальності 053 «Психологія» вказано, що об'єктом вивчення та, відповідно, професійної діяльності випускників відповідних ЗВО є: психічні явища, закономірності їх виникнення, функціонування та розвиток; поведінка,

діяльність, учинки; взаємодія людей у малих і великих соціальних групах; психофізіологічні процеси і механізми, які лежать в основі різних форм психічної активності [7, с. 5]. Відповідно до сформованих загальних і фахових компетентностей психолог бере участь у вирішенні комплексних завдань в освіті, охороні здоров'я, сфері соціальної допомоги населенню тощо, виконуючи діагностичну та корекційну, експертну та консультативну, навчально-виховну та науково-дослідницьку, а також культурно-освітню діяльність.

Як бачимо, специфіка роботи фахівців-психологів передбачає: різноплановість і багатофункціональність, складність завдань, особливий режим роботи, високий рівень психічно-емоційної напруженості праці, зокрема в екстремальних ситуаціях, підвищена соціальна відповідальність за професійні помилки. Зважаючи на це, завдання їхньої професійної діяльності полягають у тому, щоб: розуміти цілі психологічної допомоги, володіти глибокими професійними знаннями й уміннями, логічністю мислення, адекватністю та точністю сприйняття, особистісною та соціальною зрілістю, комунікативною компетентністю, толерантністю, терплячістю, витримкою та самовладанням. Для успішного й ефективного виконання професійних функцій кваліфікований психолог психолога має володіти такими якостями: спостережливість, аналітично-конструктивний склад мислення та самостійність суджень, відсутність упереджень, соціальний інтелект, позитивна «Я-концепція», соціальна спрямованість, емпатія, комунікабельність, проникливість, незалежність, креативність, рефлексивність, емоційна стабільність і стійкість до стресів, вміння адаптуватися до різних умов і чинників діяльності. Посадові обов'язки психолога передбачають також сформованість таких якостей, як домінантність, відповідальність, цілеспрямованість, організаторські здібності. Ці характеристики дають змогу досягнути належного рівня професійного розвитку, забезпечують продуктивну діяльність і самореалізацію психолога-практика [3].

Дослідження у попередніх публікаціях проблем і труднощів, виявлених у професійній підготовці психологів [5; 6], можемо констатувати, що багато випускників ЗВО, не сформувавши необхідних компетентностей, уявляють психологічну допомогу як певний ритуал, який лише потрібно достатньо точно відтворити для успішного результату. Стикаючись на початку професійної діяльності з реальними клієнтами, людьми, що потребують консультації, й котрі на практиці виявляються несхожими один на одного, новоявлені фахівці губляться від неперед-

бачуваності їхньої поведінки і виявлених психічних проблем. Справжні ситуації надання психологічної допомоги, особливо в екстремальних ситуаціях, часто призводять до того, що молоді психологи не розуміють клієнтів, своїх завдань і можливостей, не завжди здатні впоратися з посадовими обов'язками і, в результаті, приймають рішення реалізуватися в зовсім інших галузях.

На певних етапах свого професійного розвитку, передусім, під час навчання у ЗВО, майбутні психологи мають опанувати конкретні напрями роботи, найбільш популярні методики тощо. Саме це дасть змогу студенту-психологу, а в подальшому фахівцеві знаходити смисли у своїй навчально-професійній і власне професійній діяльності [2, с. 89]. Зазначимо також, що одержання психологічної освіти висуває підвищені вимоги до самостійного здобування знань і вмінь студентами. На жаль, навчальні перевантаження як студентів, так і викладачів часто не дають можливості повністю реалізувати весь потенціал освітніх програм. У підготовці психологів особливо важливою є можливість самостійно обирати і відвідувати деякі курси і спецкурси «за вибором». Викладачі, розробники і гарант освітньої програми, за якою здійснюється підготовка, мають допомогти студентам обрати не більш «яскраві» та «модні» курси, а ті, які найкраще відповідають напряму спеціалізації майбутнього фахівця.

Щоб модернізувати і підвищити рівень підготовки практичних психологів у проблематиці професійної підготовки психологів-практиків виокремлює «чотири взаємопов'язані аспекти проектування і становлення функціональної особистості психолога-консультанта: 1) побудова теоретичної моделі фахівця, що передбачає створення стандартів (норм і нормативів), вимог до особистості та діяльності психологів різного профілю спеціалізації; 2) первинний відбір професійно придатних кандидатів на здобуття професії; 3) розроблення змісту навчання та розвитку психологів-практиків; 4) вирішення проблеми власного професійного самовизначення фахівців (проблеми професійної ідентифікації)» [1, с. 167]. Безперечно, таких аспектів є значно більше.

Останнім часом із метою вдосконалення вищої освіти майбутніх психологів науковці звертаються до психотехнічного підходу, розкритого у працях А. Асмолова, Ф. Василюка, В. Кузовкіна, А. Пузиря та ін., який передбачає цілеспрямоване занурення студентів у спеціально організовані ситуації, що дають змогу переживати різні аспекти професійного досвіду, який згодом піддається з їхнього боку науково-

практичній рефлексії. Під час такого навчання сам освітній процес слугує психотехнічним експериментом, що спонукає до нового наукового знання, розроблення нових методичних прийомів практичної роботи, а головне – при цьому формується особистісно забарвлений досвід студентів, який є підґрунтям «образу процесу психологічної допомоги у психолога-практика» [4, с. 112]. Відповідно до цього підходу суттєвими напрямками подальшої модернізації вищої освіти психологів-практиків є: в обов'язковому порядку формування в майбутніх психологів компетентностей за трьома напрямками (науково-дослідницької діяльності в галузі психології, безпосередньої практичної діяльності та викладання профільних практико орієнтованих дисциплін); удосконалення педагогічних умінь, навичок і особистих якостей викладачів, зайнятих у професійній підготовці психологів-практиків; розвиток психотехнічного підходу і впровадження його положень у підготовку студентів-психологів; розроблення й удосконалення сучасних методів впливу, а також новітнього дослідницького інструментарію з метою перевірки ефективності опанування студентами методів психоконсультавання та психокорекції [4, с. 113–114].

На наш погляд, професійну підготовку майбутніх психологів у ЗВО, необхідно здійснювати за двома основними напрямками: по-перше – організація та виконання освітньо-професійної діяльності (ефективне засвоєння загальноосвітніх і психологічних дисциплін, опанування умінь і навичок самостійної навчальної та професійної роботи, успішне проходження практики за всіма видами професійної діяльності психолога); по-друге – формування особистості психолога, визначення й усвідомлення його професійних інтересів і напрямів спеціалізації. При цьому фундаментальна теоретична та практична підготовка студентів-психологів має супроводжуватися вихованням і розвитком професійно важливих якостей особистості, становленням активної професійної позиції, що має тривати протягом усього періоду навчання у ЗВО та продовжуватися під час активної життєдіяльності фахівця в галузі практичної психології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко А. Ф. Психологическая помощь: теория и практика. 4-е изд., испр. и доп. Киев : Освіта України, 2007. 332 с.
2. Вачков И. В., Гриншпун И. Б., Пряжников Н. С. Введение в профессию «психолог»: учеб. пособие / под ред. И. Б. Гриншпуна. 2-е изд., стер. Москва : Изд-во Московского психолого-социального института, 2007. 464 с.

3. Колесніченко О. С., Серета Ю. І. Структурно-функціональна модель професійної підготовки психолога МНС України. *Проблеми екстремальної і кризової психології : сб. науч. тр.* Харків : НУЦЗ України, 2012. С. 75–82.
4. Кузовкин В. В., Скоробогатова Н. А. Особенности модернизации системы образования психологов-практиков. *Психология и психотехника*. 2012. № 9 (48). С. 104–115.
5. Литвин А. В., Руденко Л. А. Удосконалення підготовки психологів у закладах вищої освіти. *Науковий вісник Львівської академії. Серія: Педагогічні науки: збірник наук. праць / гол. ред. Т. С. Плачинда*. Кропивницький: ЛА НАУ, 2021. Вип. 9. С. 63–74.
6. Руденко Л., Бідюк Н. Проблеми професійної підготовки психологів у вищій школі. *Збірник наукових праць Національної академії державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*. 2020. № 12 (21). С. 230–347.
7. Стандарт вищої освіти України із галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 «Психологія» : наказ Міністерства освіти і науки від 24.04.2019 р. № 564. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/053-psikhologiya-mag.pdf>.